

Den nationella barnstrategin

Kommittébetänkande

Den parlamentariska kommittén för den nationella barnstrategin

STATSRÅDETS PUBLIKATIONER 2021:9

vn.fi/sv

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Statsrådets publikationer 2021:9

Den nationella barnstrategin

Kommittébetänkande

Den parlamentariska kommittén
för den nationella barnstrategin

Statsrådet Helsingfors 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Publication distribution**Institutional Repository
for the Government
of Finland Valto**

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Publication sale**Online bookstore
of the Finnish
Government**

vnjulkaisumyynti.fi

Statsrådet

© 2021 författare och statsrådets kansli

ISBN pdf: 978-952-383-793-5

ISSN pdf: 2490-0966

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2021

Den nationella barnstrategin Kommittébetänkande

Statsrådets publikationer 2021:9

Utgivare Statsrådet

Utarbetad av Den parlamentariska kommittén för den nationella barnstrategin

Språk svenska **Sidantal** 38

Referat

I denna publikation har man sammanställt texten för den nationella barnstrategin samt betänkandet av den parlamentariska kommitté som utarbetat strategin.

Statsrådet tillsatte den 5 mars 2020 en parlamentarisk kommitté med uppgift att bereda en förvaltningsövergripande nationell barnstrategi som baserar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter och som sträcker sig över flera regeringsperioder. Kommittén slutförde sitt arbete den 31 december 2020.

Beredningen av strategin baserar sig på arbetet Barnens tid 2040, som inleddes 2018. Strategin utarbetades i det parlamentariska kommittéarbetet i enlighet med regeringsprogrammet och till stöd för arbetet bereddes flera utredningar. Den färdiga strategin består av ett kort inledning, innehållsavsnitt som täcker olika livsområden samt kommitténs riktlinjer för genomförandet av strategin.

Kommittén anser enhälligt att man med hjälp av den nationella barnstrategin ska skapa ett barn- och familjevänligt Finland som respekterar barnets rättigheter. Genomförandet och uppföljningen av barnstrategin ska vara långsiktig, planerlig och effektiv. Genom den barnstrategi som nu utarbetats tryggar man att grundrättighets- och människorättsförpliktelserna som gäller barn genomförs på ett målinriktat och konsekvent sätt över flera regeringsperioder.

Nyckelord barnstrategi, välfärd, barnets rättigheter, grundrättigheter, mänskliga rättigheter, konventionen om barnets rättigheter, FN, Europarådet, Barnets tid 2040, Finland för alla barn

ISBN PDF 978-952-383-793-5 **ISSN PDF** 2490-0966

URN-adress <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-793-5>

Kansallinen lapsistrategia Komiteamietintö

Valtioneuvoston julkaisuja 2021:9

Julkaisija Valtioneuvosto

Yhteisötekijä Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea

Kieli ruotsi

Sivumäärä 38

Tiivistelmä Tähän julkaisuun on koottu kansallisen lapsistrategian teksti sekä sen laatineen parlamentaarisen komitean mietintö.

Valtioneuvosto asetti 5.3.2020 parlamentaarisen komitean valmistelemaan YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen perustuva hallituskaudet ylittävä ja eri hallinnon aloja yhdistävä kansallinen lapsistrategia. Komitea saattoi työnsä loppuun 31.12.2020.

Strategian valmistelu pohjautuu 2018 alkaneeseen Lapsen aika 2040 -työhön. Strategia laadittiin hallitusohjelman mukaisesti parlamentaarisessa komiteatyöskentelyssä ja sen tueksi valmisteltiin useita selvityksiä. Valmistunut strategia koostuu lyhyestä johdanto-osiesta, eri elämänalueet kattavista sisältöjaksoista, sekä komitean linjauksista strategian toimeenpanoon.

Komitea katsoo yksimielisesti, että kansallisella lapsistrategialla tulee luoda lapsen oikeuksia kunnioittava, lapsi- ja perhemyönteinen Suomi. Lapsistrategian toimeenpanon ja seurannan tulee olla pitkäjänteistä, suunnitelmallista ja vaikutuksellista. Nyt tehdyllä lapsistrategialla turvataan lapsia koskevien perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden tavoitteellinen ja johdonmukainen toteuttaminen yli hallituskausien.

Asiasanat lapsistrategia, hyvinvointi, lapsen oikeudet, perusoikeudet, ihmisoikeudet, lapsen oikeuksien sopimus, YK, Euroopan neuvosto, Lapsen aika 2040, kaikkien lasten Suomi

ISBN PDF 978-952-383-793-5

ISSN PDF 2490-0966

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-793-5>

National Child Strategy Committee report

Publications of the Finnish Government 2021:9

Publisher Finnish Government

Group Author The parliamentary National Child Strategy Committee

Language Swedish **Pages** 38

Abstract This publication contains the text of the National Child Strategy and the report of the parliamentary committee that prepared it.

On 5 March 2020, the Government appointed a parliamentary committee to prepare a National Child Strategy based on the UN Convention on the Rights of the Child. The strategy was to span several government terms and ensure cooperation between different administrative sectors. The committee completed its work on 31 December 2020.

The preparation of the strategy is based on the Child's Time 2040 project, which began in 2018. In keeping with the Government Programme, the strategy was prepared by a parliamentary committee, and several reports were produced to support it. The completed strategy consists of a short preamble, content sections covering different areas of life, and the policies regarding strategy implementation as outlined by the committee.

It is the committee's unanimous view that the National Child Strategy should create a Finland that respects the rights of the child and is child and family friendly. The strategy must be implemented and monitored systematically and effectively over the long term. The present National Child Strategy will ensure the goal-oriented and consistent implementation of fundamental and human rights obligations concerning children extending across government terms.

Keywords National Child Strategy, wellbeing, rights of the child, fundamental rights, human rights, Convention on the Rights of the Child, UN, Council of Europe, Child's Time 2040, Finland for all children

ISBN PDF 978-952-383-793-5 **ISSN PDF** 2490-0966

URN address <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-793-5>

TILL STATSRÅDET

Den 5 mars 2020 tillsatte statsrådet en parlamentarisk kommitté med uppgift att bereda en förvaltningsövergripande nationell barnstrategi som grundar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter och sträcker sig över flera regeringsperioder. Kommittén skulle slutföra sitt arbete före den 31 december 2020.

Kommitténs ordförande var familje- och omsorgsminister Krista Kiuru medan vice ordförande var undervisningsminister Li Andersson. Kommittén bestod av nio medlemmar och en personlig ersättare för varje medlem samt fyra permanenta sakkunniga.

Medlemmar i kommittén var familje- och omsorgsminister Krista Kiuru (ersättare: riksdagsledamot Eeva-Johanna Eloranta), riksdagsledamot Ari Koponen (ersättare: riksdagsledamot Lulu Ranne), riksdagsledamot Heikki Autto (ersättare: riksdagsledamot Sanni Grahn-Laasonen), riksdagsledamot Hilikka Kemppe (ersättare: forsknings- och kulturminister Annika Saarikko), riksdagsledamot Sofia Virta (ersättare: riksdagsledamot Mirka Soimakoski), undervisningsminister Li Andersson (ersättare: riksdagsledamot Katja Hänninen), riksdagsledamot Mikko Ollikainen (ersättare: riksdagsledamot Veronica Rehn-Kivi), riksdagsledamot Päivi Räsänen (ersättare: riksdagsledamot Sari Tanus) och riksdagsledamot Harry Harkimo (ingen ersättare). Permanenta sakkunniga var barnombudsman Elina Pekkarinen, verksamhetsledare Hanna Heinonen, programdirektör Inka Hetemäki och universitetslektor Virve Toivonen.

För kommittén inrättades ett sekretariat, som bestod av tjänsteinnehavare vid statsrådets kansli, social- och hälsovårdsministeriet och undervisnings- och kulturministeriet samt representanter för organisationsfältet. Sekretariatet leddes av den nationella barnstrategins generalsekreterare Johanna Laisaari och övriga medlemmar var Katja Bergbacka, Esa Iivonen, Taina Kulmala, Sanna Koulu, Kirsi Pollari och Laura Saarinen.

Kommittén konstaterar att målet för den nationella barnstrategin är ett barn- och familjevänligt Finland som respekterar barnets rättigheter. Genomförandet och uppföljningen av barnstrategin bör ske långsiktigt och systematiskt samt få stor verkan.

Kommitténs betänkande innehåller kommitténs enhälliga förslag till en nationell barnstrategi, som härmed överlämnas till statsrådet.

Helsingfors, den 17 december 2020

Krista Kiuru

Li Andersson

Ari Koponen

Heikki Autto

Hilkka Kemppe

Sofia Virta

Mikko Ollikainen

Päivi Räsänen

Harry Harkimo

Elina Pekkarinen

Hanna Heinonen

Inka Hetemäki

Virve Toivonen

Johanna Laisaari

Katja Bergbacka

Esa Iivonen

Sanna Koulu

Taina Kulmala

Kirsi Pollari

Laura Saarinen

1 Bakgrunden till den nationella barnstrategin

Den nationella barnstrategin grundar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59–60/1991), som är förpliktande för Finland. Kommittén för barnets rättigheter, som övervakar genomförandet av konventionen, har bland annat i sina slutsatser till Finland 2011 betonat att tillgodoseendet av barnets rättigheter förutsätter en konsekvent barnpolitik och nationell samordning av frågor som gäller barnets rättigheter.

Beredningen av den nationella barnstrategin inleddes under statsminister Juha Sipiläs regeringsperiod i och med arbetet Barnets tid 2040. Arbetet har fortsatt under statsminister Sanna Marins regeringsperiod, och målet har varit att skapa en långsiktig, förvaltningsövergripande strategi som sträcker sig över flera regeringsperioder.

2 Kommitténs sammansättning och arbete

Den 5 mars 2020 tillsatte statsrådet en parlamentarisk kommitté med uppgift att bereda en förvaltningsövergripande nationell barnstrategi som grundar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter och sträcker sig över flera regeringsperioder. Kommittén bestod av medlemmar som representerade alla riksdagsgrupper och av permanenta sakkunniga med sakkunskap om barnets rättigheter. Kommitténs ordförande var familje- och omsorgsminister Krista Kiuru och vice ordförande undervisningsminister Li Andersson.

Utöver ordföranden och vice ordföranden ingick i kommittén riksdagsledamot Eeva-Johanna Eloranta (Socialdemokratiska riksdagsgruppen) som ordförande Kiurus ersättare, riksdagsledamot Ari Koponen och som hans ersättare riksdagsledamot Lulu Ranne (Sannfinländarnas riksdagsgrupp), riksdagsledamot Heikki Autto och som hans ersättare riksdagsledamot Sanni Grahn-Laasonen (Samlingspartiets riksdagsgrupp), riksdagsledamot Hilikka Kemppe och som hennes ersättare forsknings- och kulturminister Annika Saarikko (Centerns riksdagsgrupp), riksdagsledamot Sofia Virta och som hennes ersättare riksdagsledamot Mirka Soimakoski (Gröna riksdagsgruppen), riksdagsledamot Katja Hänninen (Vänsterförbundets riksdagsgrupp) som vice ordförande Li Anderssons ersättare, riksdagsledamot Mikko Ollikainen och som hans ersättare riksdagsledamot Veronica Rehn-Kivi (Svenska riksdagsgruppen), riksdagsledamot Päivi Räsänen och som hennes ersättare riksdagsledamot Sari Tanus (Kristdemokratiska riksdagsgruppen) och riksdagsledamot Harry Harkimo (Liike Nyt-rörelsens riksdagsgrupp, ingen ersättare).

Permanent sakkunniga i kommittén var barnombudsman Elina Pekkarinen (Barnombudsmannens byrå), verksamhetsledare Hanna Heinonen (Centralförbundet för Barnskydd), programdirektör Inka Hetemäki (UNICEF) och universitetslektor Virve Toivonen (Lapsioikeusjuristit ry). För kommittén inrättades ett sekretariat, som bestod av tjänsteinnehavare vid statsrådets kansli, social- och hälsovårdsministeriet och undervisnings- och kulturministeriet samt representanter för organisationsfältet. Sekretariatet leddes av den nationella barnstrategins generalsekreterare Johanna Laisaari (statsrådets kansli) och övriga medlemmar var konsultativa tjänstemannen Katja Bergbacka (undervisnings- och kulturministeriet), ledande sakkunnig Esa Iivonen (Mannerheims Barnskyddsförbund), konsultativa tjänstemannen Taina Kulmala (statsrådets kansli), specialsakkunnig Sanna Koulu (social- och hälsovårdsministeriet), specialsakkunnig Kirsi Pollari (Centralförbundet för Barnskydd) och projektsekreterare Laura Saarinen (social- och hälsovårdsministeriet). Kommitténs mandatperiod var 1.3.2020–31.12.2020. Kommittén sammanträdde sammanlagt sex gånger och därtill tillämpade kommittén skriftligt förfarande i sitt arbete.

3 Material och publikationer som upprättats för kommittén

Kommitténs mandatperiod var noga avgränsad, varför det material och de publikationer som upprättades som stöd för kommitténs arbete var av stor betydelse. Dessutom började frågor som framkom under kommitténs arbete beredas som tjänsteuppdrag som stöd för det framtida genomförandet av strategin.

Som stöd för kommitténs arbete gjordes en omfattande enkät som riktade sig till barn, unga och vuxna, och resultatet av enkäten användes vid beredningen av strategin. Enkäten genomfördes i elektronisk form 28.9–12.10.2020 och totalt inkom närmare 3 000 svar på sex olika språk.

Under 2020 gjordes tre särskilda utredningar som stöd för kommitténs arbete: Esa Iivonens och Kirsi Pollaris utredning *Den rättsliga grunden i den nationella barnstrategin* samt Elina Stenvalls utredning *Deltagande och delaktighet: Del 1: Utgångspunkterna för delaktighet i den nationella barnstrategin* och Stenvalls sammandrag av enkätens resultat *Barns och ungas delaktighet i den nationella barnstrategin: Del 2: Uppnåendet av delaktighet i barnstrategin*. Vid beredningen av barnstrategin ansågs det dessutom nödvändigt att beakta de konsekvenser som den coronaepidemi som drabbade oss våren 2020 fått för barnets rättigheter, varför man i beredningen även beaktade rapporten *Barns och ungas välfärd i eftervården av coronakrisen*, som utarbetats av en arbetsgrupp tillsatt av social- och hälsovårdsministeriet.

4 Kommitténs viktigaste ståndpunkter och förslag

Enligt kommittén bör målet med den nationella barnstrategin var att skapa ett barn- och familjevänligt Finland som respekterar barnets rättigheter. Barnstrategin har viktiga beröringspunkter med strategiska prognoser och val som gäller samhällets framtid på ett bredare plan, och kommittén har i sitt arbete betonat att det även med tanke på nativiteten är viktigt att värna om barnets rättigheter.

Kommittén anser att genomförandet och uppföljningen av barnstrategin bör ske långsiktigt och systematiskt samt få stor verkan. Genomförandet av strategin bör säkerställa att alla barns rättigheter tillgodoses i så stor utsträckning som möjligt och stödja alla barns delaktighet och rätt till en framtid.

Kommittén anser därför att det är viktigt att den nationella barnstrategin genomförs på ett planmässigt sätt som förenar olika förvaltningsområden och samhällsområden. Särskilt under den första genomförandeperioden bör man säkerställa att strategiarbetet blir en integrerad del av statsförvaltningens strategiska planering och beslutsfattande och att det skapas bestående strukturer som stöd för genomförandet av strategin.

Kommittén föreslår att den nationella barnstrategin fastställs enligt bilagan.

Bilaga

Förslag till nationell barnstrategi

Innehåll

Strategin i korthet.....	13
Centrala riktlinjer	13
Strategins rättsliga och samhälleliga grund	14
Ett Finland för alla barn	15
Visionen är ett Finland som respekterar barnets rättigheter	15
Bekämpning av diskriminering och ojämlikhet	17
Tryggande av utsatta barns rättigheter	19
Skydd av barn mot våld.....	21
Välmående barn med goda kunskaper.....	23
Social- och hälsovårdstjänster för barn och familjer	23
Småbarnspedagogik och utbildning	25
Tillräcklig utkomst för familjen samt möjlighet att kombinera arbete och familjeliv	28
Barns relationer med närstående och kamrater	30
Barns fritid och hobbyer	32
Barns delaktighet i samhället.....	34
Bedömning av konsekvenserna för barn samt barnbudgetering.....	34
Barnets rätt att bli hörd och få information	36
Genomförandet av strategin	37
Strategin och genomförandeplanen	37

Strategin i korthet

Centrala riktlinjer

Genom barnstrategin skapas ett barn- och familjevänligt Finland som respekterar barnets rättigheter. Barnstrategin säkerställer att de förpliktelser avseende grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter som gäller barn fullgörs på ett målinriktat och konsekvent sätt, framför allt i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter. Behovet av en nationell barnstrategi har framkommit under flera olika regeringar.

Strategin behövs framför allt för att 1) beslut och riktlinjer som är viktiga med tanke på barnets rättigheter ofta är oenhetliga och inte alltid konsekvent grundar sig på respekt för Finlands förpliktelser avseende grundläggande och mänskliga rättigheter och för att 2) tillgodoseendet av barnets rättigheter i praktiken till stor del är beroende av barnets bakgrund, familj och andra liknande faktorer.

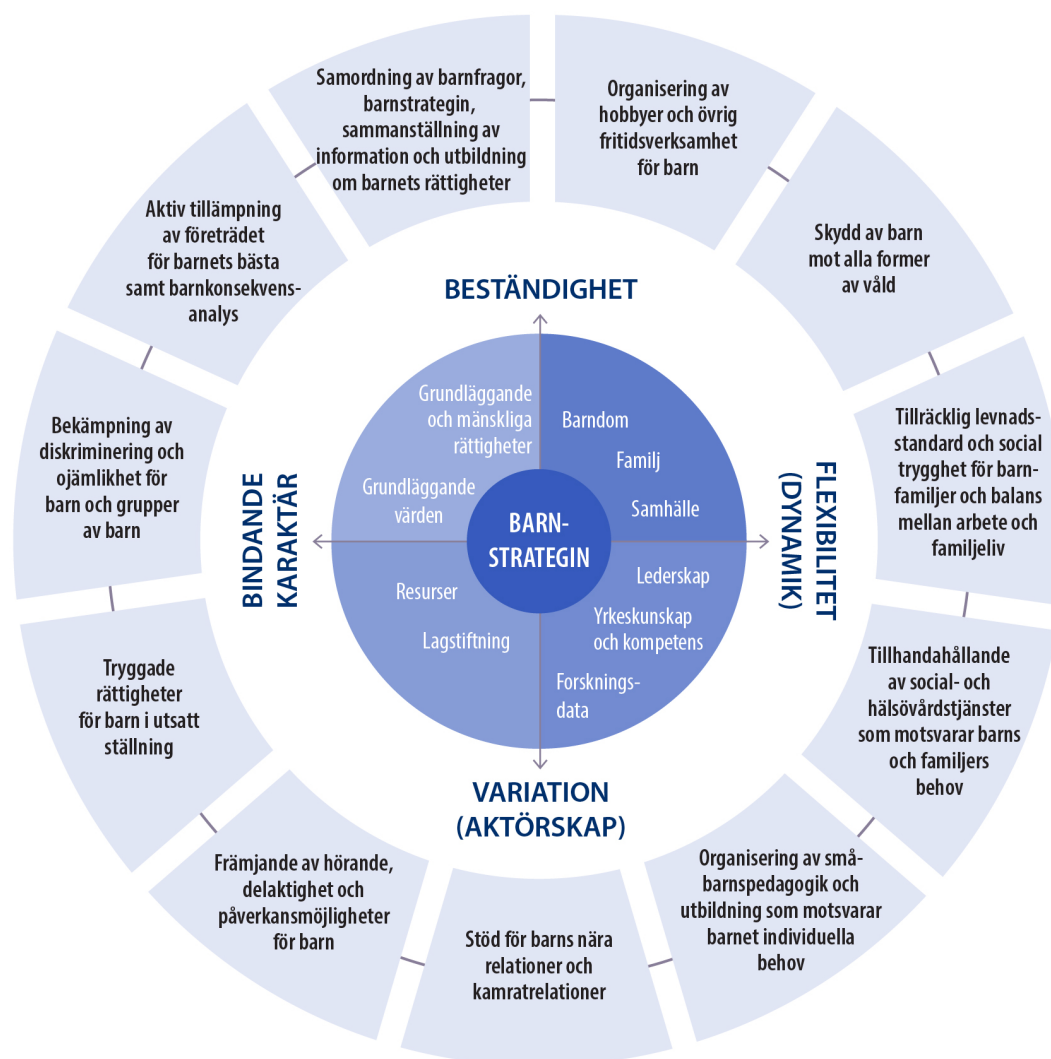
Det viktigaste målet för denna strategi är att skapa en hållbar, konsekvent och långsiktig grund för den nationella barn- och familjepolitiken. Med hjälp av strategin utvecklas det beslutsfattande, det samarbete och de arbetsätt som gäller barn och familjer så att förpliktelserna avseende grundläggande och mänskliga rättigheter beaktas på ett heltäckande och systematiskt sätt på alla områden och nivåer av förvaltningen.

Strategin grundar sig på tre huvudlinjer:

1. Genom strategin skapas ett genuint barn- och familjevänligt Finland som respekterar barnets rättigheter.
2. Barnets rättigheter och ställning befästs så att barnen parallellt med alla andra samhällsmedlemmar konsekvent beaktas i all politisk och faktisk verksamhet och så att de får information om sina rättigheter.
3. Utsatta barns ställning tryggas och deras behov identifieras bättre.

Enligt artikel 1 i FN:s konvention om barnets rättigheter avses i konventionen med barn varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet. Den nationella barnstrategin omfattar därmed alla under 18 år. I strategin och dess genomförande beaktas även i stor utsträckning de familjer som barnen lever i samt unga vuxna i övergångsskedet mellan barndom och vuxenliv.

Strategins rättsliga och samhälleliga grund

FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59–60/1991) är en konvention om mänskliga rättigheter som är förpliktande för Finland. Konventionen fastställer de rättigheter för personer under 18 år som konventionsstaterna ska trygga inom olika livs- och samhällsområden.

Syftet med denna barnstrategi är att fullgöra Finlands förpliktelser enligt konventionen. Strategin grundar sig förutom på FN:s konvention om barnets rättigheter bland annat på andra förpliktelser avseende grundläggande och mänskliga rättigheter som gäller Finland samt på Finlands starka rättsstatstradition.

Grunden för strategin utgörs av de fyra allmänna principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter, nämligen icke-diskriminering, prioritering av barnets bästa, barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling samt barnets delaktighet.

Ett Finland för alla barn

Visionen är ett Finland som respekterar barnets rättigheter

Genom barnstrategin skapas ett barn- och familjevänligt Finland som respekterar barnets rättigheter.

Visionen för strategin är ett Finland där barnets rättigheter tillgodoses till fullo och jämlikt inom alla samhällsområden. I visionen är aktörerna inom alla samhällssektorer medvetna om betydelsen av barnets rättigheter och värdet av ett barn- och familjevänligt samhälle. Tillsammans kan vi skapa ett Finland som motsvarar visionen.

Ett barn- och familjevänligt Finland investerar i barnens och familjernas välfärd. Välfärden främjas av tillräckliga inkomster i familjerna, av att arbete och familjeliv kan kombineras på ett fungerande sätt, av goda offentliga tjänster och verksamhetsförutsättningar på lokal och regional nivå samt av ett aktivt civilsamhälle. I visionens Finland tillgodoses barnets rätt att växa upp, utvecklas och lära sig med hjälp av högklassig, jämlik och mångsidig småbarnspedagogik och utbildning. Man är medveten om barns varierande livssituationer och behov, och våld, diskriminering och ojämlikhet bekämpas på allvar. Ett sådant Finland är en bra plats att födas och växa upp på.

Ett Finland som respekterar barnets rättigheter lyssnar på barnen och ser till att de kan få åldersanpassad information även om svåra frågor. Barnen tar ställning till olika miljöer och situationer i sin vardag, och de är även intresserade av stora, generationsöverskridande frågor i samhället. Barnen är bland annat medvetna om klimatförändringens stora betydelse för deras framtid och om de hot och möjligheter som digitaliseringen medför. Barnens delaktighet spelar en central roll i visionens Finland.

I ett Finland som respekterar barnets rättigheter grundar sig verksamhet som påverkar barnen och familjerna på en planmässig barn- och familjepolitik och på tillgodoseendet av barnets rättigheter i all politisk verksamhet. I ett samhälle som motsvarar visionen görs en noggrann bedömning av vilka konsekvenser verksamhet får för barn, och man ser till att beslut som gäller barn grundar sig på information av hög kvalitet och på lämplig prövning. I ett sådant Finland råder rättvisa mellan generationerna och barnen har rätt till en andel av samhällets resurser.

Ett Finland som respekterar barnets rättigheter är en demokratisk rättsstat. Det förebygger en polarisering i samhället, manipulering av uppgifter och radikalisering av gemensamma frågor, och är därför medvetet om vikten av demokrati- och människorättsfostran. Det centrala är att stödja alla barns rätt till en bra framtid och deras delaktighet i olika gemenskaper och i samhället.

Ett starkt och kriståligt samhälle är av avgörande betydelse för att man ska kunna svara på förändringar, kriser och exceptionella förhållanden. Ett Finland som respekterar barnets rättigheter stöder barnens, familjernas och gemenskapernas resurser och kristålighet samt tryggar barnets rättigheter även under mycket svåra förhållanden. Visionens Finland möter även framtida utmaningar skickligt och med respekt för barnets rättigheter.

Bekämpning av diskriminering och ojämlikhet

Nuläge och människorättslig grund

Ett Finland som respekterar barnets rättigheter är ett Finland för alla barn. Där beror tillgodoseendet av ett barns rättigheter inte på barnets ursprung, familjebakgrund eller andra egenskaper. Ett samhälle som visar genuin respekt för barnets rättigheter beaktar mångfalden bland barnen och barnens olika situationer och behov, samtidigt som barnets rätt att vara sig själv och behandlas enligt ålder och utvecklingsnivå tryggas.

I dag förekommer det en polarisering av barnens välfärd i Finland: de flesta barn har det bra, men en del barn mår dåligt. Polariseringsen av välfärden tillspetsas i krisituationer och under exceptionella förhållanden, och de negativa följderna av en kris ackumuleras för dem som är mest utsatta. Försörjningsproblem försämrar barns möjligheter att delta i samhället på ett jämlikt sätt och på lika villkor. Ojämlikhet och fattigdom i barndomen kan återspeglas långt upp i vuxen ålder, och de generationsöverskridande konsekvenserna av fattigdom i barnfamiljer är oroande.

Många barn diskrimineras av olika orsaker. Även barn upplever diskriminering på grund av till exempel ursprung, hudfärg, religion, språk, funktionsnedsättning, sjukdom, kön eller sexuell läggning. Många av dessa orsaker beaktas i lagstiftningen mot diskriminering, men mycket återstår ännu att göra för att förhindra diskrimineringen och öka jämlikheten i barnens vardag.

Förutom att åtgärda missförhållanden är det viktigt att agera målmedvetet och föregripande för att så långt det är möjligt säkerställa alla barns delaktighet i samhället. Ojämlikheten mellan barn betonas om man inte vid beredningen av beslut och planeringen av verksamhet beaktar beslutens och verksamhetens faktiska konsekvenser för barn i olika ställning. Därför måste man vid beredning, planering och utveckling beakta både att barn utgör en egen målgrupp och att barn befinner sig i olika situationer och har olika behov.

Bekämpningen av diskriminering och ojämlikhet är en av de bärande principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter. Enligt artikel 2 i konventionen ska konventionsstaterna respektera och tillförsäkra varje barn inom den egna jurisdiktionen de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag. Dessutom ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro. Även många andra konventioner om mänskliga rättigheter innehåller bestämmelser om icke-diskriminering och likabehandling. Dessutom har FN:s kommitté för barnets rättigheter betonat vikten av att främjandet av barnens välfärd och rättigheter baseras på kunskap. För närvarande är insamlingen av information om barns ställning inkonsekvent och bristfällig, vilket försämrar ledningen genom information i syfte att förbättra barnens välfärd.

Strategiska riktlinjer

Jämlikheten mellan barn bör främjas med hjälp av planmässiga åtgärder. Information om skillnader i välfärd och orsakerna till dem bör samlas in och utnyttjas, och åtgärder bör vidtas för att minska dessa skillnader på ett så effektivt sätt som möjligt med respekt för barnets rättigheter.

Det bör säkerställas att olika tjänster, stödformer och kanaler för delaktighet är tillgängliga för alla barn på ett jämlikt och icke-diskriminerande sätt. Tillgängligheten och olika verksamhetsformer i informationssamhället bör utvecklas utifrån barnens behov och med beaktande av mångfalden bland barn.

Tryggande av utsatta barns rättigheter

Nuläge och människorättslig grund

Ett barn kan av olika orsaker vara utsatt på ett sätt som kräver särskild uppmärksamhet av myndigheter och andra aktörer. Utsattheten kan bero på långvarig, strukturell diskriminering, till exempel på grund av funktionsnedsättning, sjukdom eller hudfärg. Utsattheten kan även vara situationsbunden, om barnet till exempel är klient inom barnskyddet eller har utsatts, misstänks eller anklagas för ett brott. Det är mycket viktigt att man i alla beslut och all verksamhet som gäller barn är mycket uppmärksam på barnets faktiska förhållanden i den aktuella situationen.

För att Finlands förpliktelser avseende mänskliga rättigheter ska ha fullgjorts räcker det inte med att merparten av barnen har det bra. För närvarande får inte alltid de barn som av någon orsak är mer utsatta än andra det stöd och den hjälp som de behöver. De tjänster som riktar sig till barn är inte alltid tillgängliga på ett konsekvent och heltäckande sätt, och tillgången till tjänsterna kan i verkligheten kräva resurser som inte alla barn eller familjer har. Många barn möts också av diskriminerande strukturer eller stel praxis just i de situationer då de är i störst behov av stöd eller hjälp.

Det kan finnas många olika faktorer som samtidigt och på olika sätt ökar ett barns utsatthet. Därför måste myndigheter och andra aktörer noga överväga barnets intressen, ha ett yrkesövergripande samarbete och förbättra tjänsternas tillgänglighet. Man måste även se till att barnet involveras i all verksamhet och inte bara behandlas som ett offer för omständigheterna.

I FN:s konvention om barnets rättigheter fäster man särskild uppmärksamhet vid utsatta barns ställning, bland annat i artikel 20 om barn som inte kan bo i sin familj, artikel 23 om rättigheterna för barn med funktionsnedsättning och artikel 30 om barn som tillhör en minoritet. Ställningen för utsatta barn tryggas även i många andra konventioner om mänskliga rättigheter och genom tillsynsorganens praxis.

Strategiska riktlinjer

Utsatthet bör beaktas på ett övergripande sätt i det förebyggande arbetet, i de korrigerande åtgärderna och tjänsterna samt i rättsskyddssystemen. Det förebyggande arbetet bör utökas liksom stödet och ingripandet i ett tidigt skede.

Åtgärderna för att trygga särskilt utsatta barns rättigheter bör utökas. De yrkesövergripande arbetssätten och samarbetsstrukturerna bör förstärkas med beaktande av barnens och familjernas individuella behov. När en familj ges stöd bör man mer systematiskt än i dag beakta ställningen och rättigheterna för barnen i familjen och i den närmaste kretsen.

Man bör utveckla metoder för att identifiera och beakta såväl följderna av strukturell diskriminering som situationsbunden utsatthet i barns ställning. Olika faktorer i barns förhållanden som ökar utsattheten och hur dessa ackumuleras bör identifieras.

Skydd av barn mot våld

Nuläge och människorättslig grund

I Finland har man aktivt arbetat för att utveckla skyddet av barn mot våld. Man har i dag större kunskaper om våldets negativa konsekvenser och inställningen till våld mot barn har skärpts.

Ett problem är fortfarande att våld mot och annan illabehandling av barn i nära relationer och kamratrelationer alltför ofta inte upptäcks. Servicesystemet lyckas inte alltid svara på stödbehovet tillräckligt effektivt. Fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld i barndomen är en betydande riskfaktor för senare välmående, och utöver det våld som riktas direkt mot barnet är även våld som barnet upplever i nära relationer skadligt för barnet.

Även om inställningen till våld mot barn har skärpts utsätts många barn fortfarande för våld, trakasserier, utnyttjande eller annan illabehandling i sin vardag. Barn upplever våld även utanför familjen till exempel i skolan, i hobbyer eller i den digitala miljön, och man är inte tillräckligt medveten om hur allvarliga dessa upplevelser är. Barnets välmående kan också äventyras av ett självskadebeteende. Förutom att de barn som utsatts för våld inte får effektiv hjälp i rätt tid, finns det inte heller tillräcklig hjälp för de barn som gjort sig skyldiga till våld. Man ingriper inte tillräckligt effektivt mot våld mellan barn eller mot andra situationer där barn utövar våld.

Den digitala miljön är en viktig del av barnens vardag, men den erbjuder också en kanal för trakasserier och mobbing. Det är relativt vanligt att barn utsätts för sexuella trakasserier på nätet. Genom att förbättra barns kunskaper om säkerhet och digital interaktion kan man förhindra en del av trakasserierna, och dessutom måste man se till att barn erbjuds hjälp med låg tröskel. Man måste genast ingripa om barn utsätts för sexuella trakasserier och sexuellt utnyttjande.

Att skydda barn mot alla former av våld är en av de centrala punkterna i FN:s konvention om barnets rättigheter, och rätten till liv tryggas även i andra konventioner om mänskliga rättigheter. Enligt artikel 19 i konventionen ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande. Bekämpning av våld mot barn har också en central plats i konventionens fakultativa protokoll och i många andra konventioner om mänskliga rättigheter, till exempel Lanzarotekonventionen och Istanbulkonventionen.

Strategiska riktlinjer

Alla barn har absolut rätt till liv och skydd mot alla former av våld.

Arbetet för att bekämpa våld mot barn bör fortsätta. Man bör förstärka föräldrarnas färdigheter och stödet till föräldrarna, så att verkliga alternativ som respekterar barnets rättigheter och särställning kan erbjudas i stället för de uppfostringsmetoder som är skadliga för barn.

Arbetsätt som förebygger våld och trakasserier och som främjar ingripanden i ett tidigt skede bör etableras. Särskild uppmärksamhet bör riktas mot våld och trakasserier i den digitala miljön och mot våldsrelaterat material som sprids i den digitala miljön. Uppfostringsmodeller och undervisning som förstärker säkerhetskunskaperna och de digitala kunskaperna bör utvecklas.

Planmässiga åtgärder bör vidtas för att förbättra tjänsterna för barn som utsatts för våld eller trakasserier, och inom olika förvaltningsområden bör stora satsningar göras på arbete som förebygger barnhandel och annan människohandel.

Det bör utvecklas metoder för att upptäcka våld och annan illabehandling i ett så tidigt skede som möjligt, så att det utsatta barnet får tillgång till stödtjänster så fort de behövs. Risker för att barn ska utsättas för våld bör avvärjas, och beredskap att ingripa vid olika situationer med våld och annan illabehandling bör utvecklas.

Effektiva, yrkes- och sektorsövergripande metoder för att förhindra våldsamt beteende hos barn bör tas fram. Barnskyddets möjligheter att tillgripa krävande vård utom hemmet bör tryggas, och familjerna bör inkluderas och stödjas i arbetet för att hjälpa barnen.

Välmående barn med goda kunskaper

Social- och hälsovårdstjänster för barn och familjer

Nuläge och människorättslig grund

Det huvudsakliga målet är att barn ska ha ett bra liv, och att det som stöd för detta finns ett välfungerande system med tjänster för barn och familjer. Systemet med social- och hälsovårdstjänster kan ses som ett system på tre nivåer: på den första nivån förebyggs hälsoproblem och sociala problem med hjälp av förebyggande metoder, på den andra nivån försöker man förhindra att redan upptäckta sjukdomar eller sociala problem förvärras och på den tredje nivån försöker man åtgärda och minska de skadliga följderna av en sjukdom som redan blivit allvarlig eller av sociala problem.

För närvarande är systemet splittrat och uppdelat i olika sektorer, och i synnerhet barn och familjer som är i behov av många olika tjänster riskerar i själva verket att bli utan hjälp och stöd. Det har förekommit problem vid samordningen av tjänster, bland annat mellan tjänster på grund- och specialnivå och mellan mentalvårdstjänster och andra social- och hälsovårdstjänster. Samordningen av tjänster för barn med funktionsnedsättning och deras föräldrar är bristfällig, vilket gör det betydligt svårare att stödja barnens utveckling. Även inom barnskyddet förekommer det problem med servicesystemet.

Grunden för en god mental hälsa läggs i barndomen, varför tjänster som stöder den mentala hälsan och åtgärdar störningar i den är av avgörande betydelse för barnets välmående. Störningar i den mentala hälsan är ett stort folkhälsoproblem, och för närvarande ligger mentalvårdstjänsterna inte på samma nivå som övriga social- och hälsovårdstjänster. För att störningar i den mentala hälsan ska kunna åtgärdas och en god mental hälsa säkerställas behövs det välfungerande tjänster och sektorsövergripande åtgärder som förhindrar marginalisering och att problemen hopar sig.

En utbildad, kunnig och välmående personal kan hjälpa till att trygga barnets rättigheter och välfärd på ett skickligt och konsekvent sätt. Mindre omsättning bland personalen inom social- och hälsovårdstjänsterna bidrar till fortlöpande tjänster av god kvalitet i och med att barn som anlitar tjänsterna kan lita på att deras egen trygga, vuxna kontaktperson finns där för dem. För närvarande uppnås inte dessa mål fullt ut, utan inom många tjänster är personalen överbelastad och omsättningen stor.

Service systemet bör grunda sig på tillräckliga och tillgängliga tjänster av hög kvalitet som utgår från barnens och familjernas behov. Tillräckligt stöd i ett tidigt skede samt främjande av välfärd och hälsa bidrar till att förebygga behovet av mer krävande tjänster och till att varaktigt förbättra barnens och familjernas livskvalitet och vardag. För att öka effekten av social- och hälsovårdstjänsterna förstärks samarbetet med bildningsväsendet, fritidstjänster och olika sammanslutningar.

Social- och hälsovårdstjänsterna är av avgörande betydelse för fullgörandet av många förpliktelser avseende mänskliga rättigheter. I artikel 24 i FN:s konvention om barnets rättigheter fastställs barnets rätt till bästa möjliga hälsa och hälsovårdstjänster, och enligt 19 § 3 mom. i grundlagen ska det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Social- och hälsovårdstjänsterna har också en central plats i flera bestämmelser i den reviderade Europeiska sociala stadgan.

Strategiska riktlinjer

Tjänsterna bör utvecklas så att de blir mer tillgängliga och i högre grad utgår från barnens och familjernas behov. Verksamhetsformer med låg tröskel bör utvecklas, till exempel med hjälp av modellen med familjecenter. Möjligheterna att utveckla föregripande och förebyggande verksamhetsformer och det tidiga stödet bör identifieras, och tjänsterna bör förstärkas baserat på kunskap, behov och individuella servicekedjor. Personals kompetens och välmående samt deras vilja att stanna kvar bör främjas.

En trygg uppväxtmiljö och andra förutsättningar för en god mental hälsa bör säkerställas för alla barn. Mentalvårdstjänsterna samt arbetsformer och praxis som främjar den mentala hälsan bör utvecklas på ett bredare plan.

Man bör på ett övergripande sätt beakta social- och hälsovårdstjänsternas sammankoppling med bildningstjänster och olika tjänster, funktioner och sammanslutningar som främjar välfärden och hälsan. Den tredje sektorns förutsättningar att stödja barn och familjer på ett sätt som kompletterar service systemet bör utvecklas.

Behovet av tjänster hos utsatta personer, till exempel hos barn som behöver särskilt stöd, bör beaktas. Kvaliteten på barnskyddet och aktörernas beredskap att tillgodose barnets rättigheter fullt ut bör utvecklas. Utvecklingen av god praxis inom barnskyddets olika verksamhetsmiljöer bör stödjas.

I de tjänster som riktas till vuxna bör man mer systematiskt än i dag beakta ställningen och rättigheterna för barnen i den närmaste kretsen. Barns olika familjesituationer bör identifieras och mångfalden av familjer och familjeformer bör tas bättre i beaktande.

Småbarnspedagogik och utbildning

Nuläge och människorättslig grund

Till Finlands styrkor hör småbarnspedagogik och utbildning som är jämlik och av hög kvalitet. Detta har bidragit till att Finland har kunnat utvecklas till ett samhälle som grundar sig på kompetens, innovation och teknologi, och under de närmaste årtiondena är utbildningen en avgörande faktor när det gäller att möta de förändringar som sker på arbetsområdet. Finland har välutbildad personal, högutbildade lärare och ett utmärkt utbildningssystem som producerar kunskap på hög nivå och främjar barnens totala välfärd.

Småbarnspedagogik, förskoleundervisning och utbildning som är jämlik och av hög kvalitet jämnar ut välfärdsskillnader och ojämlikhet som beror på barnets bakgrund. Forskning har visat att deltagande i högklassig småbarnspedagogik är av betydelse för den senare inläringen. I Finland är deltagandet i småbarnspedagogik lågt jämfört med i många andra länder, trots att småbarnspedagogik av hög kvalitet varaktigt gynnar barnets hela utveckling. Däremot är deltagandet i förskoleundervisningen högt, nästan hela åldersklassen deltar i den. Om skolgången avbryts eller inlärningsresultaten är svaga redan innan grundskolan har slutförts ökar risken för marginalisering märkbart.

Småbarnspedagogiken samt förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen är bildningstjänster som hör till de viktigaste miljöerna i barnets vardag, där barnet har en roll som aktör och deltagare. Det är mycket viktigt att man i småbarnspedagogiken och utbildningen beaktar barnens varierande och individuella behov och livssituationer samt eventuella strukturer som bidrar till en utsatt ställning. Ett välfungerande, sektorsövergripande samarbete stöder barnens och familjernas välfärd och lärande. Det bör finnas tillräckligt stöd för lärandet. Skillnaderna i lärande ökar under den grundläggande utbildningen, och de största skillnaderna mellan olika grupper finns i åldersklasserna i slutet av den grundläggande utbildningen. Oroväckande är dessutom att skillnaderna i lärande mellan pojkar och flickor i Finland redan är de största bland alla OECD-länder, och de fortsätter att öka.

I bästa fall kan småbarnspedagogiken och utbildningen såväl trygga barnens rätt till lärande som erbjuda en plats för kamratrelationer, gemenskap och varaktigt välmående. Utöver lärandet måste man även beakta välmåendet och säkerställa att stödet till barnen samt elevvården hålls på en hög nivå. Lärandet och välmåendet stöder och gynnar varandra. Lärandet ger välmående och välmåendet stöder lärandet. Arbetet för att bekämpa mobbning och våld kräver välfungerande praxis och resurser. Utöver kunskaper och resurser måste man säkerställa att barnen kan göra sin röst hörd och göra delaktiga i småbarnspedagogiken och skolan på ett enhetligt och övergripande sätt.

I artikel 28 i FN:s konvention om barnets rättigheter finns bestämmelser om alla barns rätt till utbildning, medan artikel 29 innehåller bestämmelser om syftet med utbildningen. Enligt artikel 28 ska konventionsstaterna vidta åtgärder bland annat för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott. I artikel 16 i grundlagen tryggas de kulturella rättigheterna och det föreskrivs om allas rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Småbarnspedagogiken och utbildningen är också av avgörande betydelse för fullgörandet av andra förpliktelser avseende mänskliga rättigheter.

Strategiska riktlinjer

Inlärningsresultaten bör förbättras så att trenden blir stigande och ojämlikheten bör minskas genom planmässiga och målinriktade åtgärder. Tillräckliga resurser bör säkerställas för småbarnspedagogiken och utbildningen. Alla barn bör garanteras möjlighet till utbildning som motsvarar deras individuella behov samt till helhetsbetonat lärande och kunskapsutveckling. Olika barngruppers ställning bör tryggas och utsatthet bör beaktas genom att en verksamhetskultur som betonar gemenskap och delaktighet förstärks och genom att fungerande inkludering och individuella utbildningsvägar säkerställs.

Småbarnspedagogikens betydelse som en del av utbildningssystemet bör uppmärksammas. Andelen barn som deltar i småbarnspedagogik bör ökas genom att aktivare framhålla småbarnspedagogikens betydelse för individen och samhället, systematiskt sänka klientavgifterna och utvidga avgiftsfriheten. På längre sikt bör målet vara en avgiftsfri småbarnspedagogik. Kvaliteten på småbarnspedagogiken bör förbättras, bland annat genom att säkerställa att det finns tillräcklig och högutbildad personal samt genom att utvärdera och utveckla verksamheten på ett mångsidigt sätt. Den tidiga inlärningen av grundläggande färdigheter liksom interaktionsrelationernas varaktighet bör förbättras genom att förskoleundervisningen och det inledande skedet av den grundläggande utbildningen utvecklas som en helhet. Morgon- och eftermiddagsverksamheten samt klubbverksamheten bör göras till en mer integrerad del av skoldagen och man bör satsa på verksamhetens kvalitet.

Förutsättningarna för barnets lärande och utveckling samt för stöd för skolgången bör tryggas liksom förutsättningarna för det arbete som utförs av personalen inom småbarnspedagogik och undervisningspersonalen samt för elev- och studerandevårdstjänsterna. Ett sektorsövergripande samarbete bör säkerställas så att barnen och familjerna får tillräckligt och heltäckande stöd. Befintliga metoder för att förebygga avbruten skolgång och marginalisering bör användas och nya metoder bör tas fram på ett sektorsövergripande sätt. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid övergången mellan olika utbildningsnivåer. Det bör säkerställas att alla barn efter den grundläggande utbildningen kan avlägga en examen åtminstone på andra stadiet.

Kompetensen bör utvecklas och resurserna utökas så att barnens välmående kan stödjas i småbarnspedagogiken, skolan och andra gemenskaper i vardagen. Mobbning bör förebyggas och arbetsron främjas systematiskt och kontinuerligt i vardagen. De känslomässiga färdigheterna och interaktionsfärdigheterna bör förstärkas i småbarnspedagogiken och skolan. Det bör göras en utvärdering av hur ändamålsenliga handlingsmodellerna för ingripande mot mobbning och förebyggande av våld är, metoder som har visat sig fungera bra bör spridas och nya metoder bör utformas enligt behov.

Tillräcklig utkomst för familjen samt möjlighet att kombinera arbete och familjeliv

Nuläge och människorättslig grund

En tillräcklig utkomst för familjen är en viktig faktor för barnets välfärd. Det allmänna ska stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Förändringen av försörjningskvoten och den låga nativiteten utgör en belastning för Finlands samhällsekonomi, och hindren för att bilda familj och den sjunkande nativiteten är ett problem även ur ett mänskligt perspektiv. En högre sysselsättningsgrad och ett fungerande arbets- och näringsliv utgör grunden för en hållbar samhällsekonomi.

För att barnets rättigheter ska kunna tillgodoses krävs det ett starkare skyddsnät för familjer, så att stress och belastning samt fattigdom i barnfamiljer inte leder till att barnen mår dåligt. Man vet att en låg inkomst- och sysselsättningsnivå i familjen försämrar barnens ställning i många avseenden, och även i Finland förekommer denna risk framför allt i familjer med en förälder. Fattigdom i barnfamiljer är inte alltid kopplad till arbetslöshet, utan i så många som hälften av de fattiga barnfamiljerna arbetar åtminstone den ena föräldern.

Familjernas välfärd främjas av flexibilitet och olika valmöjligheter när det gäller att kombinera arbete och familjeliv under olika skeden av barnens uppväxt. Ett familjevänligt arbetsliv är en fråga för hela samhället: i bästa fall bidrar möjligheter att arbeta flexibelt eller på deltid både till att tillgodose barnets rättigheter och till att svara på såväl familjernas som näringslivets behov. För närvarande finns det dock många hinder för att beakta familjernas situation och för att kombinera arbete och familjeliv.

Familjens centrala roll när det gäller att tillgodose barnets rättigheter framhålls i flera artiklar i FN:s konvention om barnets rättigheter liksom i konventioner om mänskliga rättigheter som tryggar de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. I artikel 26 i FN:s konvention om barnets rättigheter föreskrivs uttryckligen om alla barns rätt att åtnjuta social trygghet. De grundläggande rättigheter som gäller social trygghet kompletteras av 19 § 3 mom. i Finlands grundlag, enligt vilket det allmänna också ska stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt.

Strategiska riktlinjer

Man bör förbinda sig att minska fattigdomen i barnfamiljer med hjälp av målmedvetna åtgärder i hela samhället. När den sociala tryggheten utvecklas bör tillräcklig utkomst för och minskad fattigdom i barnfamiljer prioriteras.

Ett familjevänligt arbetsliv bör utvecklas i samverkan och olika arbetssätt identifieras. När arbete, studier och familjeliv kombineras bör man i högre grad än tidigare beakta mångfalden av familjer och familjeformer samt hela barndomstiden. Familjerna bör ges fler flexibla möjligheter att dela vårdansvaret mellan föräldrarna och andra närstående, till exempel far- och morföräldrar. Man bör trygga föräldrarnas möjlighet av välja att vårda framför allt små barn i hemmet.

Mångfalden av familjer och familjeformer bör beaktas i olika stödformer som direkt eller indirekt riktas till familjer. Stödet till familjer bör utvecklas så att det utöver behoven under småbarnstiden även bättre beaktar den övriga barndomstiden.

Barns relationer med närstående och kamrater

Nuläge och människorättslig grund

Relationer med närstående och kamrater är av stor betydelse för såväl barn som vuxna. Nära människorelationer ökar välmåendet och skyddar mot följderna av motgångar. Forskning visar att en stor del av barnen har goda relationer med sina föräldrar och nära kamrater, och siffrorna har till och med förbättrats något under de senaste åren. Även goda relationer med mor- och farföräldrar stöder barnets övergripande utveckling.

Alla barn har emellertid inte relationer med närstående och kamrater som främjar deras välmående, och många barn är ensamma, behandlas illa, utsätts för våld eller har en svår familjesituation. Detta får omfattande och ofta långvariga konsekvenser för välmåendet.

Ensamhet drabbar ofta barn som redan är i en mer utsatt ställning. Framför allt kan kontakterna med närstående bli få för barn i vård utom hemmet och barn som av någon annan orsak inte bor hemma. Dessutom ökar försörjningsproblemen i familjen risken för att barnen ska känna sig ensamma och lämnas utanför. Vid svåra skilsmässor händer det dessutom att barnets perspektiv och vikten av att värna om närståendereaktioner glöms bort.

Den digitala miljön blir allt viktigare för barnets relationer med närstående och kamrater. Barn håller ofta kontakt med vänner och närstående via nätet, och denna distanskontakt kan göra det möjligt att umgås på ett smidigt sätt i olika situationer. Samtidigt framhäver den digitala miljön behovet av nya metoder för att ingripa mot mobbning, trakasserier och annat våld, eftersom den digitala miljön även erbjuder nya kanaler för skadliga fenomen.

Vikten av barnets relationer med närstående och kamrater framhålls i flera konventioner om mänskliga rättigheter och i tillsynsorganens rekommendationer. Enligt artikel 9.3 i FN:s konvention om barnets rättigheter ska konventionsstaterna respektera rätten för ett barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa. I 10 § i grundlagen föreskrivs det om skyddet för privatlivet, och bestämmelsen omfattar även skyddet för familjelivet enligt artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna.

Strategiska riktlinjer

Barnets rätt att hålla kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående personer bör tryggas i olika livssituationer. Betydelsen av närstående och vuxna som tar hand om barnet i vardagen, till exempel föräldrar samt mor- och farföräldrar, bör beaktas i enlighet med barnets intresse.

Åtgärder som förebygger ensamhet bland barn och förstärker kamratrelationerna bör utvecklas målmedvetet. Gemenskap och interaktion bör stödjas i barnens vardag, i småbarnspedagogiken och skolan, under fritiden och i hobbyverksamhet.

Den digitala miljöns betydelse för barns relationer med närstående och kamrater bör uppmärksammas, och de medie- och interaktionskunskaper som behövs vid elektronisk kommunikation bör förstärkas.

Barns fritid och hobbyer

Nuläge och människorättslig grund

Barn har rätt till en trygg fritid, lek och en lugn tillvaro. Denna rättighet kan tillgodoses på många olika sätt såväl i hemmet som i andra miljöer i barnets vardag. Fritiden och hobbyerna är viktiga för barnets kamratrelationer och för att förebygga marginalisering. Tack vare hobbyer finns det dessutom fler vuxna i barnets liv som kan upptäcka om barnet har bekymmer eller problem. Hobbyer hjälper barnet att utveckla sina färdigheter och sitt kunnande enligt sina egna förutsättningar och önskemål. Förutsättningarna för en rörlig livsstil och för övergripande välmående kan stärkas förutom genom hobby- och fritidsverksamhet även i småbarnspedagogiken, skolan och läroanstalterna som en del av fostringsarbetet. De gemenskaper som förekommer på fritiden och inom hobbyerna stöder dessutom delaktighet i samhället.

I Finland är hobbyverksamheten livlig och barn deltar aktivt i den. Om en hobby är alltför målinriktad och prestationsinriktad är det möjligt att barnets behov inte beaktas tillräckligt och det uppstår stor press på barnet. Denna aspekt måste särskilt beaktas i tävlingsgrenar och tävlingsinriktade hobbyer som barnet börjar delta i i tidig ålder. Många barn slutar med sina hobbyer när de är 12–15 år gamla. Detta skulle delvis kunna undvikas om barnen görs mer delaktiga och man bättre lyssnar på deras behov och önskemål i denna ålder samt om hobbyarrangörerna skulle ha större kunskaper om de förändringar som sker i puberteten, särskilt när det gäller den fysiska och känslomässiga utvecklingen. Flera hobbyer samtidigt kan också vara ett sätt att förhindra att barnet slutar med hobbyverksamhet i puberteten, och det kan hjälpa barnet att hitta sina styrkor.

Möjligheterna till hobbyverksamhet varierar bland annat beroende på bostadsort, familjens ekonomi och vänkretsen, och alla barn har inte möjlighet att utöva en hobby och tillbringa fritiden på ett tryggt sätt.

I Finland är barnens hobbyverksamhet uppdelad enligt socioekonomisk ställning, vilket leder till skillnader i välmåendet och hälsan långt upp i vuxen ålder. Alla hobbyer är inte dyra, men om familjen har låga inkomster minskar barnets möjligheter att välja en hobby som det har anlag för och att upprätthålla kamratrelationer inom fritidsverksamheten. Även den socioekonomiska bakgrunden påverkar i praktiken tillgången till konst- och kulturhobbyer. I många familjer kan det dessutom vara svårt eller till och med omöjligt att ordna transporten till hobbyerna. Hobbyverksamhet i anslutning till skoldagen eller i närheten av skolan underlättar transporten.

Barnets rätt till lek och fritid tryggas i artikel 31 i FN:s konvention om barnets rättigheter, enligt vilken konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt barnets rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.

Strategiska riktlinjer

De aktörer som är involverade i barns fritid och hobbyverksamhet bör få bättre färdigheter i att tillgodose barnets rättigheter i sin verksamhet, och utvecklingen av god praxis bör stödjas. De pedagogiska kunskaperna hos de aktörer som är involverade i hobbyverksamhet bör utvecklas liksom deras kunskaper om barnets utveckling och olika åldrar och om de förändringar som sker i puberteten, särskilt när det gäller den fysiska och känslomässiga utvecklingen.

Inom fritids- och hobbyverksamheten bör man på ett övergripande sätt i högre grad utgå från barnet. Man bör se till att en hobby inte bara är prestationsinriktad och att det inte ställs för stora krav, förväntningar eller press på barnet. Den grundläggande konstundervisningens betydelse som en del av utbildningssystemet bör uppmärksammas och förstärkas så att allt fler barn i olika delar av landet kan delta i den. Barnens möjligheter till långvarig hobbyverksamhet bör tryggas.

Barnens välfärd bör förbättras genom att säkerställa att alla barn har möjlighet att ha en hobby som de är intresserade av samt meningsfull och mångsidig fritidsverksamhet. Möjligheterna att i anslutning till skoldagen ha likvärdiga, avgiftsfria och trevliga hobbyer som stöder jämlikheten bör förbättras. På så sätt får dessutom alla barn möjlighet att ha flera hobbyer. Vikten av fysisk fostran och kulturfostran bör uppmärksammas, liksom frivilligarbetets och föreningsverksamhetens roll när det gäller att stödja barnets övergripande välfärd och utveckling.

Åtgärder för att säkerställa att barnen orkar och att de får tillräcklig vila och fritid bör utvecklas.

Barns delaktighet i samhället

Bedömning av konsekvenserna för barn samt barnbudgetering

Nuläge och människorättslig grund

Barnets rättigheter tillgodoses slumpmässigt och sporadiskt om konsekvenserna för barn inte konsekvent bedöms i samband med lagstiftning, politiskt beslutsfattande och resursfördelning. För närvarande varierar omfattningen på konsekvensbedömningen beroende på hur direkt ett beslut eller en verksamhet gäller barn. I praktiken kan bedömningen av konsekvenserna för barn bli knapphändig även då beslutet eller verksamheten får mycket betydande konsekvenser för barnens ställning.

Finlands starka kommunala självstyre innebär att barnens ställning kan variera beroende på i vilken kommun de bor. I många kommuner har man infört god praxis särskilt när det gäller att bedöma konsekvenserna för barn och främja barnens välfärd i beslutsfattandet. Det behövs dock flera redskap för att man ska kunna harmonisera god praxis på riksomfattande nivå.

Även om bedömningen av konsekvenserna för människor har utvecklats som en del av beslutsfattandet och verksamheten sker det ingen systematisk och heltäckande bedömning av konsekvenserna för barn. Barnens andel av budgeteringen följs sällan upp. I Finland har man arbetat för att utveckla indikatorer för barns välfärd, men det finns brister i kunskapsunderlaget framför allt när det gäller jämlikhetsaspekten. De luckor som finns i insamlingen av data om barns välfärd och den bristfälliga användningen av aktuella data på ett sektorsövergripande sätt försämrar effekten av och ändamålsenligheten i de beslut som gäller barn.

Enligt artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter ska barnets bästa komma i främsta rummet i alla myndighetsåtgärder som rör barn. Barnen är den enda grupp av människor som en sådan skyldighet gäller. Bedömningen av konsekvenserna för barn samt barnbudgeteringen är viktiga redskap för att säkerställa att barnets bästa kommer i främsta rummet och för att följa upp fullgörandet av Finlands förpliktelser avseende grundläggande och mänskliga rättigheter.

Strategiska riktlinjer

Bedömningen av konsekvenserna för barn och familjer bör bli en systematisk del av beslutsfattandet och verksamheten på alla förvaltningsnivåer, och stöd bör ges vid införandet och genomförandet av bedömningen av konsekvenserna för barn. Detta är särskilt viktigt för kommunernas del. Innehållet i och betydelsen av konsekvensbedömningarna bör specificeras i motiveringarna till besluten. Konsekvensbedömningen bör utvidgas till att även omfatta beredningen och uppföljningen av budgetbeslut.

Det bör ske en omfattande utveckling av förfarandena och kompetensen i fråga om bedömningen av konsekvenserna för barn och barnbudgeteringen, och utvecklingen bör fortgå under flera regeringsperioder.

Data om barn bör samlas in systematiskt, och bristerna i datainsamlingen bör identifieras och åtgärdas. Användningen och analysen av data bör utvecklas på ett konsekvent sätt, och informationen bör utnyttjas i beslutsfattandet och verksamheten.

Barnets rätt att bli hörd och få information

Nuläge och människorättslig grund

Barnets rätt till delaktighet är en viktig grundläggande fri- och rättighet och mänsklig rättighet. Även om personer under 18 år på grund av sin ålder inte har fullständiga politiska rättigheter är de likvärdiga och viktiga samhällsmedlemmar. Barns delaktighet och den demokrati- och människorättsfostran som stöder delaktigheten är av avgörande betydelse för barnens utveckling och uppväxt till aktiva medborgare och genuina samhällsaktörer.

Barns möjligheter att delta, bli hörda och få information samt vara aktiva och kunniga samhällsmedlemmar bör tryggas på ett heltäckande sätt och utgående från barnets ålder. För närvarande görs barn delaktiga endast sporadiskt och hörs bara ibland, och det sker inte i allt beslutsfattande som gäller barn. Ett problem är dessutom att en del barn gång på gång förbises och inte får sin röst hörd. Bristfällig delaktighet kan leda till allt större utanförskap, vilket bidrar till att försämra hållbarheten i samhälleliga beslut och samhällelig verksamhet.

Enligt artikel 12.1 i FN:s konvention om barnets rättigheter ska konventionsstaterna tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad. Enligt 6.3 § i grundlagen ska barn bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. Barns rätt att bli hörda och få information tryggas även i andra konventioner om mänskliga rättigheter, bland annat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och Europarådets ramkonvention för skydd av nationella minoriteter.

Strategiska riktlinjer

Barns delaktighet samt deras rätt att bli hörda och få information bör beaktas systematiskt i beslut och verksamhet som rör barn antingen direkt eller indirekt. Barns åsikter och åsikternas betydelse bör preciseras i motiveringarna till besluten.

Det bör säkerställas att alla vuxna som arbetar med barn har tillräcklig förståelse för och kunskap om att stödja barns delaktighet och aktörskap.

Barns delaktighet samt deras rätt att bli hörda och få information bör förbättras ytterligare genom tväradministrativt arbete och genom att befästa god praxis som en del av strukturer och barnens vardag. I arbetet bör man särskilt beakta de barn vars åsikter för närvarande ges mindre uppmärksamhet.

Genomförandet av strategin

Strategin och genomförandeplanen

Det arbete som grundar sig på strategin bör få långtgående och vidsträckta effekter. Genomförandet av den nationella barnstrategin förutsätter att strategin kopplas samman med befintliga strukturer för beslutsfattande och verksamhet. Strategin bör bli en naturlig del av framför allt statens, regionförvaltningens och kommunernas verksamhet. Innehållet i barnstrategin rör allt samhällsliv, och vid genomförandet av strategin bör man beakta olika samhällsaktörer på bred basis.

Den nationella barnstrategin ska styra en genomförandeplan som utarbetas för varje regeringsperiod. Genomförandeplanen ska beredas som tjänsteuppdrag som omfattar olika förvaltningsområden samt godkännas vid statsrådets allmänna sammanträde. Genomförandeplanen specificerar närmare vilka åtgärder som ska vidtas under respektive regeringsperiod för att främja de strategiska riktlinjerna. Den nationella barnstrategin ska stödja genomförandeplanen för varje regeringsperiod och det parlamentariska samarbete som hänför sig till planen. Strategin ska även stärka samarbetet och samordningen av kunskaper mellan myndigheter och sakkunniga som representerar olika samhällsområden.

Utarbetandet, genomförandet och uppföljningen av varje genomförandeplan för barnstrategin bör kopplas till noga utvalda indikatorer med vilka man följer upp effekterna av dels de riktlinjer som fastställts i strategin, dels av de åtgärder som vidtas under varje regeringsperiod. Man bör även regelbundet kontrollera hur genomförandet fortskrider och redogöra för vilka effekter genomförandet får under de olika regeringsperioderna.

Genomförandet av strategin bör grunda sig på ett tillräckligt kunskapsunderlag och ett målinriktat främjande av barnets rättigheter i föränderliga förhållanden. FN:s kommitté för barnets rättigheter har konsekvent betonat vikten av datainsamling, bedömning av konsekvenserna för barn och barnbudgetering samt en samordning av handlingsprogram som gäller barnets rättigheter. Dessa utgör en väsentlig del av barnstrategin och dess genomförande. Man bör också utarbeta metoder med vilka barnstrategin på bästa sätt kan stödja fullgörandet av Finlands konventionsförpliktelser vid den periodiska rapporteringen om barnets rättigheter.

För att genomförandet av strategin ska ha effekt krävs tillräckliga resurser och kunskaper. Genomförandet måste vara tväradministrativt, och olika samhällsaktörer, civilsamhället samt barn och vuxna i olika ålders- och befolkningsgrupper måste engageras i genomförandet på bred basis.

Ett verkningsfullt genomförande förutsätter att det finns bestående strukturer och att strategiarbetet kopplas nära samman med den strategiska planeringen och beslutsfattandet i statsförvaltningen, regionförvaltningen och kommunerna. När strukturerna utvecklas måste även uppgifterna för andra aktörer som främjar barnets rättigheter beaktas, bland annat uppgifterna för barnombudsmannen och riksdagens justitieombudsman. Fullgörandet av förpliktelserna i FN:s konvention om barnets rättigheter förutsätter i praktiken en centraliserad, konsekvent och ständig samordning och uppföljning av barnstrategin samt tillräckliga befogenheter.

Beredningen av den nationella barnstrategin inleddes under statsminister Juha Sipiläs regeringsperiod i och med arbetet Barnets tid 2040. Arbetet har fortsatt under statsminister Sanna Marins regeringsperiod i en parlamentarisk kommitté och som tjänsteuppdrag till stöd för kommitténs arbete.

Den parlamentariska kommittén för den nationella barnstrategin har godkänt denna strategi som en del av det betänkande som kommittén avgav i december 2020 (Statsrådets publikationer 2021:9, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-793-5>). Kommitténs sammansättning, betänkandet, kommitténs gemensamma uttalande och publikationer som upprättats till stöd för strategin finns samlade på strategins webbplats <http://www.barnstrategin.fi/>.

SNELLMANSGATAN 1 A, HELSINGFORS
PB 23, 00023 STATSRÅDET
valtioneuvosto.fi/sv/
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN: 978-952-383-793-5 PDF

ISSN: 2490-0966 PDF